

Allvarlig kritik mot en tidigare lagman och en rådman samt kritik mot en annan rådman vid Borås tingsrätt för bristfällig och långsam handläggning av ett antal tvistemål

Beslutet i korthet: I samband med JO:s inspektion av Borås tingsrätt den 16–18 oktober 2018 uppmärksammades handläggningen av sex tvistemål som hade inletts vid tingsrätten under åren 2014 och 2016 och som ännu inte var avgjorda.

I beslutet konstaterar JO omfattande brister i handläggningen av målen, bl.a. en i det närmaste obefintlig formell processledning genom avsaknad av eller i varje fall glest genomförda sammanträden för muntlig förberedelse, uteblivna tidsplaner, sammanställningar och stupstocksförelägganden samt alltför många beviljade anstånd.

JO uttalar sig om den skyldighet som den domare som ansvarar för målet har att föra målet till ett avgörande och att detta ansvar även ligger på domstolschefen eftersom han eller hon har ett ansvar för domstolens verksamhet och ska se till att verksamheten bedrivs effektivt och författningsenligt. För den bristfälliga och långsamma handläggningen av fyra av målen riktar JO i beslutet allvarlig kritik mot en rådman samt kritik mot en annan rådman för två av målen. I beslutet riktar JO även allvarlig kritik mot den tidigare lagmannen för hans underlåtenhet att agera för att få de sex tvistemålen handlagda och avgjorda inom skälig tid.

Initiativet och JO:s remiss

I samband med JO:s inspektion av Borås tingsrätt den 16–18 oktober 2018 uppmärksammades handläggningen av tingsrättens mål T 1767-14, T 2974-14, T 468-16, T 1509-16, T 1909-16 och T 2791-16.

I protokollet från inspektionen (JO:s ärende med dnr 6467-2018, s. 11–13) noterades följande:

Mål T 1767-14, som avsåg en fordran, inleddes genom en ansökan om stämning den 10 juni 2014. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 24 mars 2015. Tingsrätten beslutade den 16 maj 2016 om syn och besiktning under målets förberedelse. Därefter följde en omfattande skriftväxling och parterna begärde och beviljades anstånd vid flera tillfällen. Någon tidsplan eller sammanställning hade inte upprättats i målet.

I mål T 2974-14, som gällde umgänge med barn, kom en ansökan om stämning in den 10 oktober 2014. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 17 september 2015. Tingsrätten fattade ett interimistiskt beslut den 5 juli 2017 om visst umgänge samt om viss utredning. Den 28 november 2017 kom den begärda utredningen in. Svaranden lämnade den 31 januari 2018 in en slutlig bevisuppgift och begärde i en skrivelse den 1 mars 2018 att tingsrätten skulle sätta ut målet till huvudförhandling. Käranden hörde av sig till tingsrätten den 2 maj, den 8 maj och den 4 juni 2018 och undrade vad som hände i målet. Tingsrätten hade inte satt ut målet till huvudförhandling. Inte heller hade någon tidsplan eller sammanställning upprättats i målet.

Mål T 468-16, som gällde skadestånd m.m., inleddes genom en ansökan om stämning den 23 februari 2016. Tingsrätten meddelade interimistiska beslut den 25 februari 2016, den 10 maj 2016 och den 22 december 2017. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 21 november 2016 (tingsrätten höll ett gemensamt sammanträde med mål T 1509-16). Tingsrätten skulle efter att parterna hade beretts tillfälle att yttra sig besluta i frågan om svarandens begäran om avvisning. Det framgick av protokollet. Därefter följde en omfattande skriftväxling. Parterna begärde och beviljades anstånd vid ca 30 tillfällen. Någon tidsplan eller sammanställning hade inte upprättats i målet.

I mål T 1509-16, som gällde fastställande av viss skadeståndsskyldighet, kom en ansökan om stämning in till tingsrätten den 3 juni 2016. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 21 november 2016 (tingsrätten höll ett gemensamt sammanträde med mål T 468-16). Därefter följde en förhållandevis omfattande skriftväxling. Tingsrätten beslutade den 22 december 2017 att häva viss sekretess. Av beslutet framgick att tingsrätten även avsåg att pröva sekretessen rörande andra handlingar men att käranden skulle beredas tillfälle att yttra sig innan ett beslut fattades. Därefter fortsatte skriftväxlingen. Någon tidsplan eller sammanställning hade inte upprättats i målet.

I mål T 1909-16, som också avsåg en fordran, kom en ansökan om stämning in den 12 juli 2016. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 28 mars 2017. Skriftväxling följde därefter. Ingen åtgärd hade vidtagits i målet sedan den 6 juli 2017. Någon tidsplan eller sammanställning hade heller inte upprättats.

Mål T 2791-16, som rörde återvinning i konkurs, inleddes genom en ansökan om stämning den 19 oktober 2016. Tingsrätten fattade interimistiska beslut om kvarstad den 21 oktober 2016 och den 3 augusti 2017. Vidare prövades en jävsinvändning mot den ansvariga rådmannen i ett beslut den 22 mars 2017. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 4 maj 2017 och ett fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 7 mars 2018. Den 14 september 2018 ställdes huvudförhandlingen i målet in. Därefter hade inga åtgärder vidtagits i målet. Någon tidsplan hade heller inte upprättats.

Jag beslutade att utreda tingsrättens handläggning av målen i ett särskilt ärende.

Den 22 november 2018 uppmanade JO Borås tingsrätt att lämna upplysningar om och yttra sig över handläggningen av tvistemålen, och särskilt i förhållande till rättens skyldighet att driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande enligt 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken, RB, samt tillhörande bestämmelser som exempelvis 42 kap. 6 § fjärde stycket RB, 42 kap. 9 § tredje stycket RB och 42 kap. 16 § RB.

Tingsrättens remissvar

Tingsrätten (lagmannen AA) lämnade den 18 februari 2019 ett remissvar tillsammans med underyttranden från den förra lagmannen BB samt rådmännen CC och DD.

AA uppgav följande:

Inledningsvis ska nämnas att jag tillträdde min tjänst som lagman i Borås tingsrätt den 1 november 2018 och kan svara endast för tiden därefter. Jag har således begränsade möjligheter att uttala mig om förhållandena på tingsrätten i tiden före mitt tillträde. Jag har därför gett min företrädare, f.d. lagmannen BB, tillfälle att yttra sig.

DD:s, CC:s och BB:s yttranden fogas som bilagor till detta yttrande (*yttrandena följer nedan, JO:s anm.*).

När det gäller tingsrättens organisation och arbetssituation hänvisar jag till dels det som har antecknats i JO:s inspektionsprotokoll, dnr 6467-2018, dels CC:s underyttrande.

De omfrågade målen

T 1767-14

Målet är ett dispositivt tvistemål. Det inleddes genom att stämningsansökan gavs in den 10 juni 2014. Tingsrätten utfärdade stämning den 24 juni 2014 varpå svaromål inkom den 26 augusti 2014. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 24 mars 2015 och den 16 maj 2016 beslutade tingsrätten att den villa som är aktuell i målet skulle tillhandahållas kärandeparten för syn och besiktning. Därefter har den skriftliga förberedelsen fortsatt varvid parterna genom sina ombud inkommit med ett mycket stort antal skrifter. Målet är nu utsatt till sammanträde för fortsatt muntlig förberedelse den 24 mars 2019.

Jag kan konstatera att målets handläggning har dragit ut på tiden. Som DD angett i sitt yttrande har ett osedvanligt stort antal anstånd beviljats, vilket självfallet bidragit till den utdragna handläggningen. Till detta kommer att målets handläggning i vissa perioder har avstannat. Så synes vara fallet i tiden efter beslutet om syn i maj 2016 fram till sommaren 2017. Å andra sidan är det fråga om ett komplext mål. Parternas processföring, särskilt kärandens, har inte alltid kännetecknats av stringens. Som exempel kan nämnas att det omstämda beloppet har justerats vid ett flertal tillfällen. Därtill har det förekommit byte av ombud.

Även om parterna genom sitt eget agerande har bidragit till att målets handläggning dragit ut på tiden, så bedömer jag att tingsrätten har brutit i sin skyldighet att, enligt 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken, driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. I målets inledning gick det nio månader från det att stämningsansökan kom in, eller sju månader från det att svaromål kom in, till att sammanträde för muntlig förberedelse hölls. Det är en oacceptabelt lång tid. Därefter har handläggningen fortsatt. I målet har inte någon tidsplan upprättats i enlighet med ovan nämnda paragrafs fjärde stycke. Det borde ha gjorts senast vid sammanträdet för muntlig förberedelse. En tidsplan hade varit behövlig och den hade sannolikt främjat snabbheten under

förberedelsen. Det hade också inneburit att tingsrätten hade haft bättre kontroll under förberedelsen. Vidare har tingsrätten inte upprättat en sådan skriftlig sammanställning som anges i 42 kap. 16 § rättegångsbalken. En sammanställning hade, i likhet med tidsplan, sannolikt lett till en snabbare handläggning av målet. Allt detta har bidragit till att målet fortfarande, drygt fyra och ett halvt år efter att det inleddes, inte är slutligt avgjort.

Det är bra att målet nu är utsatt till sammanträde för fortsatt muntlig förberedelse inom cirka en månad. Jag anser, utifrån parternas sätt att processa i målet, att tingsrätten borde ha tagit initiativ till detta långt tidigare. Jag utgår ifrån att tingsrätten vid sammanträdet, eller i anslutning till det, upprättar en tidsplan och en skriftlig sammanställning. Med hänsyn till parternas processföring bör också enligt min mening möjligheterna att meddela att ett s.k. mjukt stupstocksföreläggande enligt 42 kap. 15 a § rättegångsbalken tas under övervägande.

T 2974-14

Målet är ett indispositivt tvistemål. Det inleddes genom att stämningsansökan gavs in den 10 oktober 2014. Till följd av att ansökningsavgiften betalades först efter två månader och att handlingar behövde översättas, utfärdades stämning först den 10 februari 2015. Svaromål inkom den 20 mars 2015. Sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 17 september 2015. Vid sammanträdet tillkännagav tingsrätten att yttrande från familjerätten angående hur tidigare umgänge hade sett ut skulle inhämtas, varefter tingsrätten skulle besluta om umgängesutredning. Den 5 juli 2017 meddelade tingsrätten interimistiskt beslut om telefonumgänge och om umgängesutredning. Umgängesutredningen inkom den 28 november 2017. I november 2018 sattes målet ut till huvudförhandling den 24 januari 2019. Den 11 februari 2019 meddelades dom.

Som DD har påpekat i sitt underyttrande har handläggningen försvårats av att käranden är bosatt i Kroatien och arbetar på oljeplattformar runt om i världen. DD har också angett att målet tagit onödigt lång tid men att syftet varit att kunna hitta en långsiktigt hållbar lösning på umgängesfrågan. Jag håller med om att målet tagit lång tid. Även om käranden har vistats utomlands på olika platser i världen så vittnar akten och alla hans ingivna handlingar emellertid om att han ständigt varit nåbar per e-post. Enligt min bedömning har målets handläggning avstannat i flera perioder under vilka käranden via e-post har undrat vad som händer i målet. Sålunda gick närmare två år – mellan sammanträdet för muntlig förberedelse i september 2015 fram till det interimistiska beslutet i juli 2017 – då inget annat hände i målet än att käranden inkom med ett flertal förfrågningar om målets handläggning. Förfrågningarna lämnades, såvitt framgår av dagboksbladet i målet, obesvarade vilket självfallet är helt oacceptabelt. Även större delen av 2018 – från det att svarandeombudet inkom med ett yttrande den 1 mars, som inte synes ha översatts och översänts till svaranden, fram till dess att kallelser till huvudförhandling utfärdades i slutet av november – har målets handläggning stått stilla.

Jag kan konstatera att rättens skyldighet att enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken upprätta en tidsplan inte har efterföljts. Jag ställer mig också tveksam till om tingsrätten har satt ut målet till sammanträde för muntlig förberedelse så snabbt som enligt samma kapitel 9 § tredje stycket bör ske. Under alla förhållanden har tingsrätten inte efterlevt kravet att driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. Även om jag har förståelse för det syfte som DD har angett – att kunna hitta en långsiktigt hållbar lösning på umgängesfrågan – har målets handläggning på sätt som ovan angetts präglats av oacceptabla tidsutdräkter och uppehåll.

T 468-16 och T 1509-16

Målen är dispositiva tvistemål. Målen har i stort sett men inte fullt ut samma parter. Mål T 468-16 inleddes genom att stämningsansökan kom in den 23 februari 2016. Stämning utfärdades den 29 februari 2016 och svaromål inkom

i slutet av april samma år. I mål T 1509-16 inkom stämningsansökan den 3 juni 2016 varpå stämning utfärdades den 8 juli 2016. Svaromål inkom i början av september 2016. I samma månad kallade tingsrätten i båda målen till sammanträde för muntlig förberedelse som hölls den 21 november 2016. I januari 2017 och i mars/april 2017 inkom kändesidan respektive svarandesidan med sammanställningar och bevisuppgifter. I juni 2017 försattes ett av kändebolagen i konkurs. Sedan fråga om sammanträde för fortsatt muntlig förberedelse väckts i slutet av juni 2018, kallade tingsrätten i början av januari 2019 till ett sådant sammanträde som ska hållas den 1 mars 2019.

Målen har inte kumulerats men har handlagts mer eller mindre parallellt. Som tydligt framgår av CC:s underyttrande inrymmer målen en mängd komplicerade frågeställningar, bl.a. ifråga om företagshemligheter och sekretess. Förutom att juridiken i målen är komplex så har det varit fråga om att ta ställning till flera preliminärfrågor, t.ex. ställande av säkerhet och avvisning av talan. Vidare är det fråga om ett flertal parter och ombud på båda sidor. Till detta kommer att det ena kändebolaget har försatts i konkurs.

Som CC anfört i sitt underyttrande har handläggningen av målen dragit ut på tiden och det har förekommit omfattande skriftväxling och anstånd. Men med beaktande av det som CC har förklarat, anser jag att det funnits fog för den utdragna handläggningstiden, om än att det finns anledning att i någon mån se kritiskt på att handläggningen synes ha avstannat under en längre tid efter tingsrättens beslut om sekretess den 22 december 2017. CC har förklarat omständigheterna kring detta.

I målet har det inte upprättats någon tidsplan enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken. Det borde enligt min mening ha gjorts och hade skapat bättre förutsättningar för att förberedelsen hade kunnat drivas med inriktning på ett snabbt avgörande.

Tingsrätten har inte upprättat en skriftlig sammanställning enligt 42 kap. 16 § rättegångsbalken. Emellertid har parterna upprättat sammanställningar som har getts in. Jag instämmer i CC:s bedömning att parternas egna sammanställningar har varit ändamålsenliga. Jag har också viss förståelse för hennes uppfattning att, med hänsyn till de preliminärfrågor som varit för handen, frågan om en skriftlig sammanställning upprättad av rätten kunde anstå.

Det är bra att målen nu är utsatta till sammanträde för fortsatt muntlig förberedelse inom ca en månad. Utifrån vad CC angett i sitt underyttrande kommer tingsrätten vid sammanträdet, eller i anslutning till det, upprätta en tidsplan och en skriftlig sammanställning. Med hänsyn till parternas processföring bör enligt min mening också möjligheterna att meddela ett s.k. mjukt stupstocks föreläggande enligt 42 kap. 15 a § rättegångsbalken tas under övervägande.

T 1909-16

Målet är ett dispositivt tvistemål. Det inleddes genom att stämningsansökan gavs in den 12 juli 2016. Tingsrätten utfärdade stämning den 19 juli 2016 varpå svaromål inkom den 6 september 2016. I december 2016 utfärdades kallelser till sammanträde för muntlig förberedelse som hölls den 28 mars 2017. Vid sammanträdet konstaterades att målet skulle avgöras av tre domare efter föredragning. Parternas slutskrifter inkom i maj respektive juni 2017.

Någon tidsplan enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket rättegångsbalken eller skriftlig sammanställning enligt samma kapitel 16 § har inte upprättats i målet. Med hänsyn till målets beskaffenhet och till vad som framkom vid sammanträdet för muntlig förberedelse, är jag av uppfattningen att en tidsplan var obehövlig och att det saknades behov av en skriftlig sammanställning.

Jag instämmer i det som DD angett i sitt underyttrande, att tvistefrågan får anses vara ganska komplicerad. Trots detta har handläggningen av målet dragit ut på tiden på ett helt oacceptabelt sätt. Målet har varit klart för avgörande sedan mer

än ett och ett halvt år. Enligt vad som tidigare hade bestämts skulle målet ha föredragits för slutligt avgörande i början av december 2018 men föredragningen fick ställas in p.g.a. andra mellankommande arbetsuppgifter i förtursmål, vilket DD inte kan lastas för. Jag har nu bestämt tid för föredragning den 25 februari 2019 och delat in tre domare för detta.

T 2791-16

Målet är ett dispositivt tvistemål. Det inleddes genom att stämningsansökan med yrkande om interimistisk kvarstad gavs in den 19 oktober 2016. Interimistiskt beslut om kvarstad meddelades två dagar senare. Svaromål inkom den 20 januari 2017. I mars 2017 kallades till sammanträde för muntlig förberedelse som hölls den 4 maj 2017. Därefter, den 3 augusti 2017, omprövade tingsrätten det ovan nämnda interimistiska beslutet om kvarstad. I november 2017 kallade tingsrätten till huvudförhandling i tre dagar den 7–9 mars 2018. På de skäl som DD har redogjort för i sitt underyttrande, ställdes huvudförhandlingen in och tingsrätten höll i stället ett sammanträde för fortsatt muntlig förberedelse den 7 mars 2018. Vid sammanträdet förelades parterna att senast den 28 mars respektive den 13 april 2018 bl.a. att slutföra sin talan. Vidare underrättade tingsrätterna parterna om att beslut om mjuk stupstock skulle fattas i början av maj 2018. Kompletteringar inkom från båda parterna. Som DD angett så ställdes även huvudförhandlingstillfället i september 2018 in och svarandebolaget försattes den 15 januari 2019 i konkurs. Sedan svarandebolaget överklagat konkursbeslutet har Hovrätten för Västra Sverige den 6 februari 2019 beslutat att inte meddela prövningstillstånd.

Jag kan konstatera att målets handläggning har dragit ut på tiden. Som DD angett i sitt underyttrande har ett mycket stort antal handlingar getts in. Till detta kommer svarandebolagets processföring som saknar stringens vilket ställer höga krav på aktiv och fast processledning från tingsrättens sida.

Även om svarandesidan genom sitt eget agerande har bidragit till att målets handläggning dragit ut på tiden, så bedömer jag att tingsrätten har brutit i sin skyldighet att, enligt 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken, driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. I målets inledning gick det mer än ett halvår från det att stämningsansökan kom in, eller drygt tre månader från det att svaromål kom in, till att sammanträde för muntlig förberedelse hölls. Det får anses vara för lång tid. Därefter har handläggningen fortsatt. I målet har inte någon tidsplan upprättats i enlighet med ovan nämnda paragrafs fjärde stycke. Det borde ha gjorts senast vid sammanträdet för muntlig förberedelse. En tidsplan hade varit behövlig och den hade sannolikt främjat snabbheten under förberedelsen. Det hade också inneburit att tingsrätten hade haft bättre kontroll under förberedelsen.

Tingsrätten hade inför huvudförhandlingstillfället i mars 2018 upprättat ett förhandlingstryck vilket i detta fall får anses utgöra en sådan skriftlig sammanställning som anges i 42 kap. 16 § rättegångsbalken. En sammanställning upprättad i ett tidigare skede under den skriftliga förberedelsen hade möjligen lett till att huvudförhandlingen inte hade behövt ställas in. Jag kan konstatera att ett s.k. mjukt stupstocksföreläggande enligt samma kapitel 15 a § inte har meddelats trots tillkännagivandet vid sammanträdet den 7 mars 2018.

Som angavs inledningsvis har hovrätten alldeles nyligen beslutat att inte meddela prövningstillstånd i frågan om svarandebolagets konkurs. Jag kommer nu att verka för att förberedelsen drivs framåt syftande till ett snabbt avgörande av målet.

Avslutning

Som framgår av det ovan sagda har tingsrätten i flera fall inte drivit förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande. Tingsrätten har inte hela tiden varit tillräckligt aktiv. I några fall har det tagit lång tid innan målen satts ut till sammanträde för muntlig förberedelse. Tidsplaner och skriftliga

sammanställningar har inte upprättats. Handläggningens förenlighet med bestämmelserna i 42 kap. 6 § tredje och fjärde styckena, 9 § tredje stycket och 16 § rättegångsbalken kan därför i flera fall ifrågasättas. Jag har också pekat på i några fall att ett s.k. mjukt stupstocks-föreläggande enligt samma kapitel 15 a § möjligen hade bidragit till en snabbare handläggning och ett snabbare avgörande.

Jag avser att på kommande s.k. förlängda domarmöten, där tingsrättens samtliga domare tillsammans med beredningsjuristen deltar, gå igenom och påtala vikten av att de nämnda bestämmelserna beaktas och efterlevs.

Tingsrättens nu gällande arbetsordning, fastställd att gälla fr.o.m. den 1 september 2018, är under omarbetning. Bland annat mot bakgrund av vad som har framkommit vid JO:s inspektion av tingsrätten i oktober 2018 överväger jag att införa en bestämmelse med innebörd att lagmannen minst två gånger per år ska ha en rotelgenomgång med samtliga domare för att lagmannen härigenom ska kunna hålla sig underrättad dels om målen och målen status på rotlarna, dels om domarnas arbetsbelastning och arbetssituation för att i god tid kunna vidta åtgärder – t.ex. omfördelning av mål eller lättnader i arbetsbördan – så det så långt möjligt undviks att processen drar ut på tiden i onödan.

BB uppgav följande:

Inledning

Lagmannen AA har gett mig tillfälle att yttra mig. Jag var lagman i Borås tingsrätt t.o.m. den 31 oktober 2018.

Mitt yttrande rör förhållandena på tingsrätten under tiden före AA:s tillträde. Jag har tagit del av AA:s upplysningar och yttrande samt av underyttrandena från rådmännen DD och CC.

Tingsrättens organisation och arbetssituation

Beträffande tingsrättens organisation hänvisar jag till det som har antecknats i JO:s inspektionsprotokoll, dnr 6467-2018.

I fråga om arbetssituationen under de senaste åren är det särskilt två förhållanden som aktualiseras i sammanhanget. Jag ska därför närmare redogöra för domarnas arbetssituation under andra halvåret 2016 och arbetssituationen för handläggarna på målenheterna år 2018.

Domarnas arbetssituation andra halvåret 2016

Under hösten 2016 var arbetssituationen för tingsrättens domare ovanligt svår. En rådmantjänst var vakant under 2,5 månader under tiden från det att en rådmän tillträdde en anställning i hovrätten till dess att efterträdaren kunde tillträda. Dessutom var en fiskaltjänst vakant under cirka tre månader på grund av att hovrätten inte hade någon fiskal som var tillgänglig för tjänstgöring i Borås tingsrätt. Vidare bröt rådmannen CC handleden och var sjukskriven ungefär två månader. Dessa omständigheter sammanföll med att två rådmän under september och oktober var upptagna av domskrivning i ett vidlyftigt brottmål där huvudförhandlingen pågått i 44 förhandlingsdagar fram till den 24 augusti 2016. En domare från förstärkningsstyrkan arbetade på tingsrätten fram t.o.m. oktober 2016.

Under hösten 2016 var tillströmningen av förtursmål med häktade eller ungdomar under 18 år större än vanligt. Belastningen på de domare som var i tjänst och tillgängliga för att ta förhandlingar blev därför mycket stor. Alla domarna ställde lojalt upp för att undvika att utsatta förhandlingar skulle behöva ställas in. Det innebar att förhandlingarna prioriterades och att domarna åtog sig betydligt fler förhandlingar än normalt. Det fanns inte möjlighet att samtidigt också prioritera handläggningen av tvistemål.

Denna ansträngda arbetssituation fick återverkningar som märktes av i verksamheten även under år 2017.

Rådsmannen DD åtog sig under aktuell period, utöver sina ordinarie förhandlingar, att vara ordförande i ett flertal förtursmål, nämligen en huvudförhandling i elva dagar, en huvudförhandling i tre dagar och tre huvudförhandlingar som var och en varade i två dagar. Dessutom deltog han under fyra dagar i en huvudförhandling i ett tvistemål. Det kan tilläggas att DD även under första kvartalet 2017 var ordförande vid två huvudförhandlingar i brottmål som varade i åtta respektive sex förhandlingsdagar.

Arbetssituationen för handläggarna på målenheterna år 2018

Tingsrätten har haft en ökad personalomsättning bland handläggarna sedan år 2015. Det beror främst på att handläggare med mångårig erfarenhet pensionerats och att yngre handläggare varit föräldralediga. Nya handläggare, som i de flesta fall haft s.k. paralegalutbildning eller annan eftergymnasial utbildning har anställts. I ett par fall har anställningen föregåtts av flera månaders yrkespraktik vid tingsrätten. När förutsättningar har förelagat har tingsrätten tillämpat generationsväxling vilket underlättat arbetsförhållandena i samband med personalbytet. Vissa av de nya medarbetarna har varit anställda som vikarier för föräldralediga handläggare och har slutat när föräldraledigheten upphört. Personalomsättningen har även påverkats av att några anställda gått vidare till nya anställningar i annan verksamhet.

I början av år 2018 påverkades arbetssituationen på målenheterna av att en nyanställd handläggare blev sjukskriven kort efter tillträdet och sa upp sig några månader senare. Denna situation orsakade en vakans under flera månader. Vakansen kunde delvis besättas genom att pensionerade handläggare vikarierade. Arbetssituationen påverkades också av att den administrativa enheten under samma tid omorganiserades på grund av att två medarbetare, registrator och ekonomiadministratör, gick i pension. En mycket erfaren handläggare flyttade då från målenheterna till den administrativa enheten.

Verksamheten på målenheterna påverkades vidare av det förhållandet att tingsrättens chefsadministratör i början av februari erhöll en anställning i Domstolsverket. Tillträdesdagen bestämdes till den 14 maj 2018. Den dåvarande chefsadministratören hade personal- och arbetsgivaransvar för såväl medarbetarna på den administrativa enheten som handläggarna på målenheterna. Hon var således handläggarnas närmaste chef och ansvarade för målenheternas löpande verksamhet. På grund av att den dåvarande chefsadministratören hade lång erfarenhet från andra domstolar av arbete på målkanslier och av att arbetsleda handläggare hade hon särskilda kvalifikationer för detta kombinerade chefsansvar. Med hänsyn till att ansvaret för målenheterna hade visat sig vara mycket tidskrävande gjorde jag i den uppkomna situationen bedömningen att befattningen borde delas så att en ny chefsadministratör skulle kunna ägna sig odelat åt administrativa frågor och att en handläggarchef skulle anställas för att enbart arbeta med och arbetsleda handläggarna på målenheterna.

Inledningsvis såg det ut som att nyrekryteringen av en handläggarchef skulle kunna lösas genom en intern rekrytering. Det skulle ha inneburit att den nya handläggarchefen tillträtt sin befattning den 1 april 2018 och kunnat gå parallellt med den avgående chefsadministratören och introduceras av henne. Samtidigt pågick rekryteringen av en ny chefsadministratör vilket resulterade i att den nya chefsadministratören tillträdde sin anställning den 4 juni 2018.

Den pågående tillsättningen av handläggarchef avbröts dock i mitten av mars på grund av att den tilltänkta personen då avböjde att åta sig uppdraget som handläggarchef. Ett nytt rekryteringsförfarande fick då påbörjas vilket ledde till att en ny handläggarchef kunde anställas i maj 2018. Hon hade möjlighet att tillträda anställningen den 1 september 2018. Tanken att låta den nya handläggarchefen gå parallellt med den avgående chefsadministratören gick följaktligen inte att fullfölja.

Det uppstod en kortare vakans på befattningen som chefsadministratör men flera månaders vakans på befattningen som handläggarchef. De beskrivna förhållandena skapade oro bland handläggarna vilket tillsammans med den stigande måltillströmningen ledde till ökad arbetsbörda och stress samt svårigheter att hinna med arbetet. En av de mest erfarna handläggarna blev sjukskriven i början av sommaren. För att i möjligaste mån avhjälpa situationen anlätades erfarna pensionerade handläggare som vikarier. Dessutom var en tidigare anställd vikarierande domstolssekreterare anställd som sommarvikarie.

Den nya handläggarchefen tillträdde sålunda sin anställning den 1 september 2018. Hon har lång erfarenhet som domstolshandläggare men hade tidigare inte haft någon chefsjänst. Av naturliga skäl blev de första månaderna en introduktionstid då hon behövde sätta sig in i den nyinrättade befattningen och lära känna såväl sina medarbetare som tingsrättens verksamhet i stort. Med hänsyn därtill anlätades en pensionerad handläggare som vikarie även under september och oktober 2018.

Sammantaget innebar dessa förhållanden en ansträngd situation för handläggarna på målenheterna men också för tingsrätten som helhet.

Den i ett av underyttrandena nämnda uppgiften den 3 oktober 2018 om uppskattade handläggningstider lämnades av en enskild medarbetare på eget initiativ och inte av handläggarchefen eller någon annan i ledningsgruppen. Det rådde delade meningar om denna bedömning.

Tidsplaner och sammanställningar

Bestämmelserna i 42 kap. 6 § tredje och fjärde styckena, 9 § tredje stycket och 16 § rättegångsbalken om rättens skyldighet att driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande av målet samt om tidsplaner och skriftliga sammanställningar har under min tid som lagman i Borås tingsrätt återkommande lyfts fram och diskuterats vid domarmöten och andra möten med medarbetare. Det har bl.a. lett till att vi utarbetat nya rutiner för att sätta ut och avgöra familjemålen snabbare.

I samband med att den nya regleringen beträffande skriftliga sammanställningar trädde i kraft den 1 april 2016 uppmärksammades frågan särskilt.

För att tillämpningen av bestämmelserna om tidsplaner och sammanställningar skulle få fullt genomslag fick tingsrättens utbildningsgrupp i uppdrag att år 2017 anordna internutbildning. Internutbildningen genomfördes dels i form av en praxisdiskussion om sammanställningar för alla tingsrättens jurister, dels en s.k. notarieverkstad riktad till notarierna.

Praxisdiskussionen hölls den 13 oktober 2017. I samband därmed utdelades en powerpointpresentation om sammanställningar enligt 42 kap. 16 § RB samt exempel på sammanställningsprotokoll med tidsplan, s.k. mjuk stupstock och kallelse till huvudförhandling. Dessutom tillhandahölls mallar för sammanställning från ett par andra tingsrätter.

Notarieverkstaden genomfördes den 23 oktober 2017 varvid en kompletterande powerpointpresentation med praktiska råd tagits fram och delades ut.

Frågan följdes därefter upp på ett domarmöte den 27 oktober 2017. Då bestämdes att mallar skulle göras tillgängliga även elektroniskt. Efter vissa tekniska problem gjordes detta och i februari 2018 lades dels en mall för fristående sammanställning, dels en mall för sammanställningsprotokoll in i tingsrättens gemensamma autotexter i Word.

Uppföljning av arbetsbelastningen

Enligt p. 4.1 Arbetsordningen för Borås tingsrätt ska lagmannen fortlöpande hålla sig underrättad om arbetsbelastningen på de olika funktionerna i

tingsrätten. Om det behövs ska lagmannen omfördela mål och ärenden eller vidta andra erforderliga åtgärder.

Under min tid som lagman höll jag mig underrättad genom att kontinuerligt ta del av nyckeltalsrapporter och annan statistik som finns tillgänglig i statistikverktyget SIV och i målhanteringssystemet Vera. Vidare genom information från tingsrättens övriga chefer samt genom medarbetarsamtal och de varje vecka återkommande domarmötena och motsvarande möten med övriga personalkategorier.

På min begäran lämnade domarna dessutom åtminstone två gånger per år redovisningar för de mål och ärenden för vilka de hade ansvar enligt 15 § tingsrättsinstruktionen. Jag begärde då besked särskilt om icke avgjorda mål inkomna för mer än två år sedan och kortfattad orsak till varför målet inte avgjorts, tresitsar som var klara för huvudförhandling och när de var utsatta (om datum var bestämt) samt mål där huvudförhandlingen beräknades ta mer än två dagar. Dessutom begärde jag att få uppgift om det i övrigt var någon fråga som domaren ansåg borde uppmärksammas.

De senaste redovisningarna som lämnades till mig avsåg förhållandena per den 31 augusti 2018. DD uppgav då att de nu i fråga varande målen planerades bli avgjorda under hösten 2018 och början av år 2019. CC förklarade varför hennes nu aktuella mål dragit ut på tiden och hur hon planerade den fortsatta handläggningen. Med hänsyn till dessa uppgifter fann jag inte skäl att omfördela målen eller vidta annan åtgärd.

De omfrågade målen

Efter att ha tagit del av JO:s inspektionsprotokoll, AA:s upplysningar och yttrande samt DD:s och CC:s underyttranden får jag framföra att jag delar de bedömningar som AA redovisat beträffande handläggningen av de omfrågade målen.

CC uppgav följande:

Bakgrund

Tingsrätten tillämpar ett traditionellt rotelsystem för tvistemål och ärenden där varje domare har sin egen rotel. På min rotel och en rotel till lottas även konkurser. Två veckor i en åttaveckorsperiod har vi "jour" för att avgöra brottmål med häktade och ungdomar, häktningsförhandlingar och liknande frågor. Under de veckorna får vi inte sätta ut tvistemålsförhandlingar. Notarierna är knutna till en rotel för viss tid och byter därefter placering. De har inte varit vana vid att skriva sammanställningsprotokoll.

Handläggarna är sedan ett antal år tillbaka knutna till två målenheter som hanterar alla mål och ärenden utom konkurser och ärenden om skuldsanering och företagsrekonstruktion. När handläggarna gick över från att ha arbetat på rotel till målkanslier hade de flesta arbetat länge på domstolen. De var mycket erfarna och kunde arbeta självständigt. Detsamma gällde de handläggare som då arbetade med konkurser. Under den senaste treårsperioden har dock många av de erfarna handläggarna slutat med pension eller av andra skäl. De som har varit kvar har fått lägga ner mycket tid på att lära upp och handleda nyanställd personal. Vi har gemensamt arbetat med att ta fram rutindokument. Vi är vana vid att utbilda och handleda notarier och fiskaler, men när det gäller handläggarna är situationen ny. Det tar tid innan en helt ny handläggare kan arbeta självständigt. Vissa av de nyanställda har även slutat. Under perioden har dessutom antalet inkomna tvistemål ökat. År 2016, 2017 respektive 2018 var ökningen för tvistemål 13, 5 respektive 17 procent jämfört med året närmast före. Under perioden har vi också arbetat för att sätta ut och avgöra familjemålen snabbare. Situationen för handläggarna har varit ansträngd en längre tid och det liksom ökningen av antalet inkomna mål har i sin tur fått konsekvenser för

arbetsförhållandena för organisationen i övrigt. Som domare är man beroende av ett fungerande kanslistöd. Sedan årsskiftet 2017/2018 har det uppstått ”högar” på kanslierna som handläggarna i princip inte har hunnit arbeta bort någon gång. Bevakningar har inte heller hunnits med fullt ut. Vid genomgång av ”mina” mål våren 2018 kunde jag konstatera att många låg kvar i aktskåp trots att en frist hade gått ut. Jag har sett till att handläggningen i de målen har fortsatt och har informerat min dåvarande chef. En mycket erfaren och duktig handläggare fick kort därefter en akut stressreaktion på arbetsplatsen och blev sjukskriven. Situationen för de nya handläggare som börjat arbeta med konkurser har också varit ansträngd, men inte lika besvärlig som på målenheterna. Jag har framfört t.ex. vid domarmöten att jag tyckt att situationen är bekymmersam och att handläggarna behövt stöd av erfaren personal. Pensionerade handläggare har tidvis tagits in och situationen har tillfälligt blivit bättre. Per den 3 oktober 2018 fick vi besked om att uppskattad handläggningstid uppgick till 2–3 veckor för enklare åtgärder, till 3–4 veckor för mer omfattande åtgärder och till 3–5 veckor för att kalla till förhandling.

De omfrågade målen

Mål T 468-16 kom in när jag hade jour och skulle hålla häktningsförhandlingar. Jag fick hjälp av vår beredningsjurist med att bedöma en fråga om intrångsundersökning, men målet och mål T 1509-16 är av sådan karaktär och omfattning att det inte har varit möjligt att få något mer påtagligt stöd i handläggningen av notarien. Jag bröt handleden och var sjukskriven ungefär två månader hösten 2016 och återkom först kort innan det var dags för muntlig förberedelse. Under den tiden var en rådmansjänst inte besatt. De domare som var i tjänst var hårt ansträngda. Handläggningen av de egentliga tvistemålen på min rotel kom efter.

Mål T 468-16 rörde, mycket förenklat, talan om förbud avseende företagshemligheter och skadeståndsskyldighet i anledning av påstående om utnyttjande av kärandebolagets kundregister, medan T 1509-16 från början rörde fastställande av skadeståndsskyldighet i anledning av handlande i det anställningsförhållande som föregått svarandenas övergång till det bolag som jämte tidigare anställda är svarande i T 468-16. Partsställningen är inte identisk och svarandena företräds av tre olika ombud. Käranden har yrkat att målen ska handläggas gemensamt. Svarandena har motsatt sig det och har bl.a. inväntat att talan i mål T 1509-16 ska avvisas dels på grund av litis pendens, dels, också förenklat, på grund av bristande fastställelseintresse. Svarandena har tyckt att käranden borde kunna utreda omfattningen av skadan och att man inte ska behöva riskera dubbla processer. Vid den muntliga förberedelsen gjordes en enkel tidsplanering med innebörd att respektive part skulle få yttra sig och inkomma med underlag för sammanställning och att tingsrätten, för det fall yrkandena om avvisning vidhölls, skulle pröva frågan. Käranden framställde därefter ett preciserat yrkande om allmänt skadestånd i T 468-16. Svarandena frånföll invändningen om litis pendens, men vidhöll avvisningsyrkandet på annan grund. Parterna hade inkommit med underlag för sammanställning.

Därefter meddelade ett nytt bolag att det hade övertagit det tidigare kärandebolagets ”fordringar” och att det förelåg byte av part. Det ursprungliga kärandebolaget försattes i konkurs. Det stod inte klart för mig om det nya bolaget avsåg att ta över samtliga yrkanden eller om det bara handlade om skadeståndsanspråken. Eftersom det fanns ett interimistiskt beslut om förbud att använda de påstådda företagshemligheterna, för vilket ”konkursbolaget” hade ställt säkerhet, ansåg jag det nödvändigt att utreda frågan om föremålet för talan och hur konkursboet såg på frågan. Konkursboet gjorde till en början anspråk på ställd säkerhet och kundregistret, men förklarade så småningom att konkursboet inte hade några krav. Det nya kärandebolaget förklarade efter en tid att bolaget inte avsåg att ställa egen säkerhet och medgav att det interimistiska förbudet hävdes.

Svarandena hade under processens gång framställt krav på att sekretessmarkeringar skulle tas bort. Käranden hade fått yttra sig eller skulle ha fått yttra sig, men i samband med beslut den 22 december 2017 noterade jag att ett yttrande inte hade gått över till käranden. Jag beslutade därför att avvakta med beslut beträffande bl.a. kundregistret tills käranden hade fått yttra sig, hävde sekretessen i övrigt liksom det interimistiska beslutet och gav en yttrandefrist till den 22 januari 2018.

Något yttrande inkom inte. Det uppmärksammades inte av mig förrän långt senare bl.a. på grund av arbetsförhållandena beskrivna ovan och för att jag varit tvungen att prioritera andra arbetsuppgifter bl.a. andra tvistemål som skulle sättas för avgörande. Jag tog kontakt med kärandeombudet först per e-post och den 25 april 2018 per telefon för att diskutera handläggningen. Han återkom och gav besked om att det skulle komma yttranden i juni 2018. Den 28 juni 2018 inkom yttranden i båda målen. Käranden anförde bl.a. att det numera gick att beräkna skadan och begärde anstånd. Anstånd beviljades till den 31 augusti 2018 och ytterligare ett anstånd har därefter beviljats till den 30 oktober 2018. Svarandena har i yttranden i september 2018 vidhållit yrkandet om avvisning, men har samtidigt gett uttryck för att de processuella frågorna föreföll vara på väg att få en lösning och att en eventuell kommande fullgörelsetalan sannolikt kan leda till att målen kan kumuleras. Parterna har anført att det i så fall behövs en fortsatt muntlig förberedelse.

Kärandebolaget har därefter den 30 oktober 2018 ändrat fastställelseyrkandet till en fullgörelsetalan i T 1509-16 och inkommit med kompletterande underlag för sammanställning. Svaranden har förelagts att yttra sig, men har ännu inte gjort det. Ombuden har vidtalats för fortsatt muntlig förberedelse och den 9 januari 2019 har kallelse gått ut till sammanträde den 1 mars 2019.

Jag kan hålla med om att handläggningen har dragit ut på tiden och att det har förekommit omfattande skriftväxling och anstånd, men vill framhålla att bl.a. konkursen och partsbytet har medfört avsevärt merarbete med frågor att reda ut. I svarandenas argumentation för att sekretess skulle hävas tillkom också uppgifter som jag tyckte kunde ha betydelse även i sak och för frågan om fastställelseintresse som det ”nya” kärandebolaget möjligen hade förbisett och som jag har diskuterat på telefon med ombudet. Det har varit långa inlagor och krävts tid för att ombuden skulle få möjlighet att svara. Eftersom de frågeställningar som har legat på mitt bord i första hand har varit av processuell natur har jag inte ansett det nödvändigt att upprätta en formell sammanställning av parternas underlag förrän frågor om avvisning och gemensam handläggning har avgjorts. Och eftersom jag under våren och sommaren 2018 hade fått besked som innebar att de processuella tvistemålen sannolikt skulle komma att falla valde jag att avvakta med beslut i avvisningsfrågan. Parallellt med de nu aktuella tvistemålen har jag som sagt handlagt och avgjort flera äldre, lika gamla eller yngre tvistemål där jag, i omgångar, upprättat och justerat sammanställningar som parterna fått yttra sig över. Det hade möjligen varit optimalt om det fortlöpande funnits en uppdaterad sammanställning över yrkanden, omständigheter och bevisning i varje tvistemål, men så uppfattar jag inte kraven i rättegångsbalken. I de nu omfrågade målen bedömer jag att parternas egna sammanställningar har varit ändamålsenliga. Det kan antas att det efter svarandenas kommande yttranden och muntlig förberedelse kommer att bli möjligt att slutföra det som krävs i form av en slutlig tidsplan, formell sammanställning och att bestämma tid för huvudförhandling.

DD uppgav följande:

T 1767-14 [...]

Målet inleddes med att ansökan om stämning inkom till tingsrätten den 10 juni 2014. Parterna har tidigare haft en affärsrelation.

Muntlig förberedelse hölls den 24 mars 2015.

Det har beviljats ett osedvanligt stort antal anstånd i målet, särskilt avseende kändesidan. Skälen för detta är i huvudsak tre;

Kärandebolaget hade i juni till november 2012 genomgått företagsrekonstruktion och ledningen för bolaget hade därefter bytts ut. Detta har medfört svårigheter för kärandeombudet att få tillgång till relevant information för att kunna utföra käromålet samt att kunna bemöta invändningar från svaranden. Det har under aktuell tid även förekommit andra tvister parterna mellan i denna tingsrätt.

Det har under aktuell tid utförts fyra besiktningar av den aktuella fastigheten, den senaste – en slutbesiktning – den 13 april 2018. Parterna har under processen inte varit ense om vilka fel och brister som förelegat och frågan om syn på fastigheten före huvudförhandlingen har även varit föremål för diskussion parterna emellan. Till följd av besiktningarna har det omstämda beloppet numera nedsatts från 6,7 miljoner till 2,2 miljoner. Fråga om motfordringar i anledning av kostnader för att rätta till påstådda fel har uppkommit relativt sent i processen.

Kändesidan har även den 1 februari 2017 bytt ombud.

T 2974-14 [...]

Målet inleddes med att ansökan om stämning inkom till tingsrätten den 10 oktober 2014. Tvisten parterna emellan som rör den gemensamma sonen inleddes dock redan år 2011 genom mål T 794-11. Tingsrätten som då företräddes av undertecknad rådman beslöt i dom den 28 mars 2013 om visst umgänge mellan sonen och EE. Såväl denna som senare processer har kraftigt försvårats av att EE är bosatt i Kroatien men arbetar på oljeplattformar runt om i världen. Tingsrätten har därefter, den 16 oktober 2013 ogillat EE:s ansökan om verkställighet av nyssnämnda dom. EE väckte därefter den 23 mars 2014 ånyo talan mot FF avseende umgänge med sonen (tingsrättens mål T 917-14). Tingsrätten avvisade hans talan i beslut den 16 maj 2014 då hans stämmingsansökan ansågs som så bristfällig att den inte utan väsentlig olägenhet kunde läggas till grund för rättegång. EE väckte därefter ånyo talan avseende samma sak (tingsrättens mål T 1614-14). I samband med muntlig förberedelse i målet inställde sig inte EE och målet skrevs av.

Målet kännetecknas av en närmast total brist på samarbetsförmåga parterna emellan samt att EE inte insett att det åligger honom att säkerställa att han kommer till umgänget på de tider som meddelats. Han har vid huvudförhandlingen uppgett att han inte kan passa bestämda tider då hans arbete gör att han måste åka till olika oljeplattformar för att utföra reparationer. Det kan konstateras att målet tagit onödigt lång tid men syftet har varit att kunna hitta en långsiktig hållbar lösning på umgängesfrågan. Tingsrätten har den 24 januari 2019 hållit huvudförhandling i målet och dom meddelas den 11 februari 2019.

T 1909-16 [...]

Stämmingsansökan inkom den 12 juli 2016 och muntlig förberedelse hölls den 28 mars 2017. Skriftväxlingen avslutades den 6 juli 2017. Vid den muntliga förberedelsen beslutades i enighet med parterna att huvudförhandling inte var nödvändig då någon muntlig bevisning inte åberopats samt att målet skulle avgöras av fullsuttent rätt efter föredragning. Jag kan med beklagande konstatera att arbetsbelastning och andra personliga förhållanden samt att tvistefrågan får anses vara ganska komplicerad gjort att målet ännu inte avgjorts. Målet är utsatt för föredragning på fullsuttent rätt den 25 februari 2019.

T 2791-16 [...]

Stämmingsansökan inkom den 19 oktober 2016. Muntlig förberedelse hölls den 4 maj 2017. Huvudförhandling med tre domare var planerad till i början på mars 2018. Då skriftväxlingen inte avslutats och ett mycket stort antal handlingar getts in beslutade tingsrätten att ställa in huvudförhandlingen och i stället hålla fortsatt muntlig förberedelse. Handläggningen i målet har inte underlättats av att båda

bolagen haft samma person som verklig företrädare. Nästa huvudförhandling i september 2018 ställdes in då målet inte var förberett för huvudförhandling. Svarandebolaget har den 15 januari 2019 försatts i konkurs. Tingsrätten avser att invänta hovrättens prövning av konkursbeslutet innan fortsatt handläggning sker.

I övrigt vill jag som skäl för den långsamma handläggningen i dessa mål peka på den periodvisa tunga arbetsbelastningen vid domstolen samt att jag under aktuell period förlorat båda mina föräldrar vilket, sett i backspegeln, nog påverkat mig mer än jag insett.

Ytterligare utredning inför mitt beslut i ärendet

Inför mitt beslut i ärendet hämtades nya dagboksblad och andra handlingar i tvistemålen in från tingsrätten. Av handlingarna framgick bl.a. följande:

T 1767-14

Sedan inspektionen av tingsrätten i oktober 2018 hade ytterligare anstånd beviljats parterna vid tre tillfällen. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 10 maj 2019, varvid en möjlighet till medling diskuterades. Parterna skulle också ange slutliga bevisuppgifter under sommaren 2019, och en huvudförhandling planerades till den 26–28 november 2019.

T 2974-14

Huvudförhandling i målet hölls den 24 januari 2019, och dom meddelades den 11 februari 2019. Genom domen tillerkändes barnet rätt till umgänge med sin pappa via Skype, telefon eller annat digitalt kommunikationsmedel en gång per månad under en timmes tid. Domen omfattade åtta sidor, varav tingsrättens bedömning av umgängesfrågan framgick på sammanlagt en sida.

T 468-16 och T 1509-16

Tingsrätten höll fortsatt sammanträde för muntlig förberedelse i båda målen den 1 mars 2019, varvid förlikningsdiskussioner fördes och huvudförhandling planerades till att äga rum i november 2019. Tingsrätten satte samtidigt upp en tidsplan för målen med angivande av bevisuppgifter och sammanställningar samt meddelade med stöd av 42 kap. 15 a § RB att förberedelsen av målen skulle anses vara avslutad den 21 oktober 2019.

Därefter hade handläggningen av målen fortsatt och parterna hade fört förlikningsdiskussioner som utmynnade i att vissa parter hade återkallat sin talan.

T 1909-16

Målet föredrogs för avgörande den 19 juni 2019 och en dom på sammanlagt 18 sidor meddelades samma dag. Domen har överklagats till hovrätten.

T 2791-16

Förelägganden hade skickats ut till parterna i mars respektive april 2019. Ett av ombuden begärde i sitt yttrande den 30 april 2019 att målet skulle sättas ut till en huvudförhandling och upprepade sin begäran den 18 juni 2019.

Rättslig reglering

Vissa bestämmelser om en domstols handläggning av tvistemål

I 2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen, RF, finns ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid.

I 42 kap. 6 § tredje stycket RB föreskrivs att rätten ska driva förberedelsen i ett tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande. Bestämmelsen innebär att ansvaret för att handläggningen av ett tvistemål fortskrider ligger på rätten. Denna förpliktelse fullgör rätten främst genom en formell processledning, som består av att rätten vidtar olika åtgärder för att styra processens yttre förlopp.

Lagstiftaren har pekat ut ett antal handläggningsåtgärder som ska vidtas, om de inte är onödiga, för att ett mål ska bli klart för ett avgörande. Enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket RB ska rätten upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl är obehövligt. En omsorgsfullt upprättad tidsplan medför en uppstramning och effektivisering av förberedelsen och ger såväl parterna som rätten en god överblick över processen och vilka åtgärder som återstår att vidta för att få målet till ett avgörande (prop. 2004/05:131 s. 132 f.). En tidsplan bör normalt innefatta en fullständig planering av målets handläggning, inklusive dag för huvudförhandling. I vissa mål kan det dock av olika skäl vara svårt att planera mer än de närmaste handläggningsåtgärderna. I sådana fall kan en första tidsplan vara mer begränsad, och då måste som regel en förnyad tidsplan upprättas senare under handläggningen av målet. I förarbetena betonas dock vikten av att tidsplanen så långt det är möjligt blir fullständig redan från början (prop. 1999/2000:26 s. 67 f.).

När ett skriftligt svaromål har kommit in är presumptionen att ett sammanträde för muntlig förberedelse ska hållas (42 kap. 9 § tredje stycket RB). Om förberedelsen i för stor utsträckning bedrivs på så sätt att en skrivelse från den ena parten översänds till motparten med ett föreläggande om att lämna in ett skriftligt yttrande inom en viss angiven tid finns det stor risk att domstolen blir en ”brevlåda” för parternas skriftväxling och att målet inte förs framåt. Handläggningstiden kan därför i många mål förkortas om rätten i större utsträckning tillämpar en ordning med tidiga – och vid behov flera – förberedelsesammanträden i syfte att klarlägga parternas ståndpunkter.

I 42 kap. 15 och 15 a §§ RB finns regler som ger rätten en möjlighet att meddela s.k. stupstocks förelägganden och att meddela parterna att förberedelsen vid en viss senare tidpunkt ska anses vara avslutad.

Vidare ska rätten enligt 42 kap. 16 § RB göra en skriftlig sammanställning av parternas yrkanden och invändningar samt de omständigheter som dessa grundas på, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat särskilt skäl saknas behov av en sammanställning. En skriftlig sammanställning ger både rätten och parterna en god överblick över processen och vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att målet ska bli klart för ett avgörande. Den skapar

också bättre förutsättningar för en koncentrerad och effektiv huvudförhandling. Rätten får enligt bestämmelsen förelägga parterna att lämna underlag för sammanställningen, och det arbetet tvingar parterna att precisera sina ståndpunkter. En välskriven sammanställning kan många gånger vara till stor hjälp både vid förlikningsdiskussioner och vid domskrivningen.

Fördelningen av arbetsuppgifterna inom domstolen och lagmannens ansvar

Grunderna för fördelningen av arbetsuppgifterna och de övriga bestämmelser som behövs för verksamheten i en tingsrätt ska framgå av arbetsordningen, se 8 § förordningen (1996:381) med tingsrättsinstruktion, TI. Enligt de arbetsordningar som har gällt vid Borås tingsrätt sedan 2014 (angivet under avsnittet 4.1 i varje arbetsordning) skulle lagmannen fortlöpande hålla sig underrättad om arbetsbelastningen på de olika funktionerna inom tingsrätten och om det behövdes skulle lagmannen omfördela mål och ärenden eller vidta andra nödvändiga åtgärder.

Enligt 15 § första stycket TI ska det för varje mål och ärende vid varje tidpunkt finnas en ansvarig domare. Det innebär att det i första hand är han eller hon som ansvarar för att handläggningen av ett mål eller ärende drivs fram till ett avgörande på ett sätt som stämmer överens med gällande rätt. I detta ansvar ligger också att han eller hon ska underrätta domstolschefen om handläggningen av målen eller ärendena inte fortskrider på ett acceptabelt sätt.

Även domstolschefen har ett generellt ansvar för handläggningen av domstolens mål och ärenden. Enligt 1 § TI har domstolschefen nämligen ansvar för tingsrättens verksamhet och ska se till att verksamheten bedrivs effektivt och författningsenligt. En domstolschef är även skyldig att genomföra den interna styrning och kontroll som Domstolsverket ansvarar för enligt förordningen (2007:1073) med instruktion för Domstolsverket, se 1 a § TI.

Tidigare JO-beslut om domstolars organisation och ansvarsfördelning m.m.

JO har i flera ärenden betonat vikten av att en tingsrätt har fungerade rutiner för kontroll av äldre mål och ärenden som inte är avgjorda och har konstaterat att ansvaret för att det finns ett sådant kontrollsystem ytterst vilar på lagmannen i egenskap av chef för domstolen (se t.ex. JO 1991/92 s. 35, dnr 483-1990, JO 1992/93 s. 48, dnr 1998-1990, och JO 2008/09 s. 42, dnr 1677-2006). JO har uttalat att en sådan kontroll som regel utövas genom att lagmannen, eller i förekommande fall en chefsrådman, med en viss regelbundenhet tillsammans med var och en av domarna i domstolen har s.k. rotelgenomgångar, då särskilt äldre mål och ärenden ska uppmärksammas.

I JO:s ämbetsberättelse 2015/16 s. 57 (dnr 6119-2013) uttalade jag att en domstolschef som inte får en tillfredsställande förklaring till att ett mål eller ärende inte har avgjorts inom skälig tid kan, och bör, utöva sitt chefskap genom att diskutera den uppkomna situationen med den ansvariga domaren.

Domstolschefen är skyldig att vidta nödvändiga åtgärder, t.ex. att erbjuda domaren en lättnad i arbetsbördan antingen genom en begränsning i tilldelningen av nya mål och ärenden eller genom en möjlighet att lämna över mål och ärenden till en annan domare. Jag instämde också i det som JO tidigare hade uttalat om att en domstolschef i en sådan situation också kan omfördela ansvaret för tilldelade mål och ärenden även utan den ansvariga domarens samtycke. Det bör emellertid självfallet föregås av förutsättningslösa och öppna diskussioner om hur den uppkomna situationen kan lösas.

Min bedömning

Arbetsbördan och personalsituationen vid tingsrätten

Det åligger en domstol att på ett rättssäkert och effektivt sätt inom skälig tid avgöra de mål och ärenden som kommer in. Detta innebär bl.a. att förberedelsen av målet eller ärendet måste drivas med inriktning på ett snabbt avgörande (42 kap. 6 § tredje stycket RB).

Enligt 15 § första stycket TI ska det för varje mål och ärende, och vid varje tidpunkt, finnas en ansvarig domare. Det innebär att det i första hand är han eller hon som ansvarar bl.a. för att handläggningen av målet eller ärendet drivs framåt på ett sätt som stämmer överens med gällande rätt. Ansvaret innebär en skyldighet att driva målet eller ärendet framåt.

Den närmare ansvarsfördelningen ska framgå av en tingsrätts arbetsordning, och ansvarsfördelningen ska naturligtvis ordnas så att ansvaret kan utövas på ett så effektivt sätt som möjligt. För att detta ska bli fallet är en viktig faktor hur många mål och ärenden den enskilda domaren bär ansvaret för. Mängden mål och ärenden som en domare ansvarar för kan givetvis inte vara så stor att han eller hon i praktiken saknar möjlighet att utöva sitt ansvar. En betydelsefull faktor blir därför också hur många mål och ärenden som strömmar in till domstolen och hur organisationen och personalsituationen i övrigt ser ut vid domstolen.

BB och CC har utförligt beskrivit tingsrättens organisation och arbetssituation särskilt under 2016–2018. Jag har naturligtvis förståelse för att arbetsbördan i kombination med rekryteringsproblem kan ge en pressad arbetssituation. En målsansvarig domare har emellertid i sådana lägen en skyldighet att tydligt påtala för lagmannen om arbetssituationen blivit sådan att han eller hon inte kan handlägga målen och avgöra dem inom skälig tid (se JO 2008/09 s. 42, dnr 1677-2006, och JO 2015/16 s. 57, dnr 6119-2013). Av CC:s yttrande framgår att hon såg till att handläggningen av hennes mål och ärenden fortsatte så gott det gick men informerade lagmannen om den pressade situationen särskilt vid målenheterna, och hon tog också upp det bekymmersamma läget vid domarmöten. Något sådant synes DD inte ha gjort. Emellertid framgår av BB:s yttrande att DD åtog sig flera särskilt omfattande huvudförhandlingsmål och att alla domare bl.a. lojalt ställde upp för att undvika att utsätta förhandlingar

behövde ställas in. Detta innebar emellertid att förhandlingar prioriterades framför handläggningen av tvistemål.

BB har i sitt yttrande särskilt lyft fram att tingsrätten under den aktuella tidsperioden bl.a. vid domarmöten och andra möten med medarbetare diskuterade tidsplaner och sammanställningar samt hade praxisdiskussioner och tog fram mallar för dessa ändamål. Tingsrätten utarbetade också nya rutiner för att sätta ut och avgöra familjemålen snabbare. BB höll sig också – om än enligt min mening otillräckligt – informerad om arbetsbelastningen på de olika funktionerna inom domstolen.

Rådmannen DD:s handläggning av fyra tvistemål

T 1767-14

Målet har pågått under mer än fem års tid och är alltjämt inte avgjort. Två sammanträden för muntlig förberedelse har hållits, dels i mars 2015 och dels i maj 2019, alltså med fyra års mellanrum. Parterna har begärt och beviljats anstånd vid ett flertal tillfällen. Någon tidsplan eller sammanställning har inte upprättats. Tingsrätten planerar nu att en huvudförhandling ska hållas i november 2019.

Tingsrätten har i sitt yttrande till JO konstaterat att målet har dragit ut på tiden. Jag kan inte annat än att hålla med tingsrätten i detta konstaterande och instämmer i det som AA har angett om målets komplexitet. Jag delar också hans bedömning av de omfattande bristerna i tingsrättens handläggning av målet.

DD har redogjort för skälen till varför så många anstånd har beviljats parterna. Jag kan inte närmare uttala mig om dessa har varit motiverade eller inte. Min uppfattning är dock generellt att många beviljade anstånd, även kortare sådana, alltid riskerar att onödigt förlänga handläggningstiden och att domstolarna därför bör vara restriktiva med att slentrianmässigt bevilja de begärda anstånden.

T 2974-14

I ett mål om vårdnad, boende och umgänge med barn är domstolens ansvar för att sköta förberedelsen på ett effektivt och ändamålsenligt sätt särskilt påtagligt – förfarandet berör ju inte bara föräldrarna utan även och framför allt deras barn. Det är ofta till fördel för handläggningen att ett sammanträde för muntlig förberedelse hålls i ett tidigt skede av handläggningen och att en tidsplan upprättas tidigt och med en särskild inriktning på ett snabbt avgörande av målet.

Målet pågick under cirka fyra år och fyra månader. Under denna tid höll tingsrätten endast ett sammanträde för muntlig förberedelse. Vidare skedde inte någon handläggning alls mellan den 17 september 2015 och den 5 juli 2017, dvs. under ett år och tio månader. Även under 2018 – och trots ena partens upprepade förfrågningar om vad som hände i målet – var domstolen helt passiv i sin handläggning. Allt detta är givetvis oacceptabelt. Jag instämmer i det som AA har angett i remissvaret om den bristande handläggningen av målet.

DD har i sitt yttrande medgett att målet tagit onödigt lång tid men har uppgett att syftet varit att hitta en långsiktigt hållbar lösning på umgängesfrågan. Den i långa perioder helt obefintliga handläggningen talar dock starkt emot det syfte som DD påstår sig ha eftersträvat. Det är uppenbart att den långa handläggningstiden främst har orsakats av DD:s mycket bristfälliga handläggning av målet. Huvudförhandlingen borde ha kunnat hållas långt tidigare.

T 1909-16

Målet pågick under nästan tre års tid. I juli 2017 var målet klart för avgörande men en dom meddelades först den 19 juni 2019, dvs. nästan två år senare. Någon tidsplan eller sammanställning upprättades aldrig i målet.

I remissvaret har AA bedömt att en tidsplan inte behövdes och att det saknades behov av en skriftlig sammanställning med hänsyn till målets art och till vad som kom fram vid sammanträdet för muntlig förberedelse. Jag har ingen anledning att ifrågasätta den bedömningen. Men målet var klart för avgörande i juli 2017 och blev därefter liggande i nära två års tid innan en dom meddelades. En sådan handläggning är naturligtvis inte godtagbar.

T 2791-16

Målet har pågått i nästan tre års tid. Två sammanträden för muntlig förberedelse har hållits och två planerade huvudförhandlingar har ställts in. Någon tidsplan eller sammanställning har inte gjorts i målet. En av parterna har nyligen vid två tillfällen begärt att målet på nytt sätts ut till huvudförhandling.

Jag delar tingsrättens bedömning, som angetts i remissvaret, att handläggningen av målet har fördröjts. Även om svarandesidan genom sin processföring har bidragit till målets handläggningstid ligger ansvaret för att driva förberedelsen med inriktning på ett snabbt avgörande i huvudsak på tingsrätten. Vid två tillfällen har målet varit utsatt till huvudförhandling men ställts in, och DD har uppgett att skälet till detta var att målet inte varit tillräckligt förberett. Jag är övertygad om att rätten bl.a. genom att använda tidsplaner och sammanställningar hade fått en bättre överblick av målet och tydligare kunnat bedöma vilka åtgärder som borde vidtas, vilket i sin tur hade lett till att målet hade kunnat beredas ordentligt inför huvudförhandlingen. Jag har inget att invända mot tingsrättens bedömning att ett s.k. förhandlingstryck kan anses utgöra en sådan skriftlig sammanställning som anges i 42 kap. 16 § RB, men oftast tillkommer ett sådant i ett sent skede av handläggningen och tillför därför inte målet det som en sammanställning är tänkt att ge både parterna och rätten.

Rådmannen CC:s handläggning av mål T 468-16 och T 1509-16

Målen har pågått i över tre års tid. Ett gemensamt sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 21 november 2016, och i januari respektive mars och april 2017 gav parterna in sammanställningar och bevisuppgifter. Först två år senare, den 1 mars 2019, höll tingsrätten ytterligare ett gemensamt

sammanträde för muntlig förberedelse, då rätten upprättade en tidsplan för målets fortsatta handläggning och angav att förberedelsen ska anses vara avslutad den 21 oktober 2019. Parterna för nu förlikningsdiskussioner och det ser ut som om målen kommer att kunna avslutas inom kort.

Som tingsrättens remissvar och CC:s yttrande har visat har det i målen funnits flera komplexa frågor att ta ställning till. Jag har därför förståelse för att handläggningen har dragit ut på tiden. I likhet med AA anser jag likväl att det finns anledning att se kritiskt på handläggningen i målen, särskilt mot bakgrund av att det i målet T 468-16 har beviljats närmare 30 anstånd till parterna och att handläggningen stannade av under flera månader efter tingsrättens beslut om sekretess den 22 december 2017. Inte heller upprättades någon tidsplan. Jag ifrågasätter inte att domstolen godtog parternas sammanställningar som ändamålsenliga men vill framhålla att sådana många gånger kan vara vinklade eller i varje fall inte ge den helhet som behövs utifrån rättsens perspektiv. Mot bakgrund av dessa omständigheter kan jag inte se annat än att handläggningen har varit bristfällig och långsam.

Den förra lagmannen BB:s ansvar

Som framgår har tingsrätten brustit i sin skyldighet att driva förberedelsen i de sex tvistemålen med inriktning på ett snabbt avgörande. Till följd av detta har de fått en oacceptabelt lång handläggningstid.

Domstolschefen har ju, som angetts ovan, en skyldighet att hålla sig informerad om de problem och svårigheter som kan finnas i domstolens verksamhet och att vidta de åtgärder som behövs. En domstolschefs möjligheter att leda och administrativt styra verksamheten är emellertid mera begränsade än andra myndighetschefer, eftersom verksamheten i större utsträckning än på andra områden är författningsreglerad och en domares oberoende sätter gränser för vilka åtgärder en chef kan vidta. Men som framgår av redogörelsen för den rättsliga regleringen och tidigare JO-beslut måste domstolschefen på eget initiativ undersöka förhållandena närmare, om handläggningen av ett mål eller ett ärende har dragit ut på tiden utan att det finns någon tillfredsställande förklaring till det.

De aktuella målen handlades vid Borås tingsrätt från juni 2014 och framåt. BB var lagman när målen inleddes vid tingsrätten och fram till den 31 oktober 2018, dvs. under merparten av målen handläggningstid.

BB har i sitt yttrande uppgett att han höll sig underrättad om arbetsbelastningen på de olika funktionerna inom tingsrätten genom att kontinuerligt ta del av nyckeltalsrapporter och annan statistik som fanns tillgänglig i två olika tekniska system. Av personalen fick han vidare vid olika möten information om läget. Och åtminstone två gånger per år lämnade domarna på hans begäran in skriftliga redovisningar över de mål och ärenden som de ansvarade för och som var inkomna för mer än två år sedan och ännu inte avgjorda. Redogörelsen skulle bl.a. innehålla en kortfattad orsak till varför målen inte var avgjorda. De

senaste redovisningarna lämnades till honom den 31 augusti 2018 och med hänsyn till de uppgifter som DD och CC då lämnade fann han inte skäl att omfördela målen eller vidta någon annan åtgärd.

Jag kan konstatera att de aktuella målen var flera år gamla, det äldsta målet över fyra år, vid den skriftliga genomgången i augusti 2018. Målen måste således ha redovisats vid flera tidigare genomgångar som BB hade haft med DD och CC. Om en lagman, vid muntliga eller skriftliga rotelgenomgångar, noterar att samma mål återkommer under lång tid utan att de märkbart drivits framåt, är jag av uppfattningen att han eller hon måste begära att målen redovisas mer detaljerat eller själv ta reda på omständigheterna genom att t.ex. granska målregistret och akten.

Med hänsyn till det ansvar för tingsrättens verksamhet som vilar på en lagman är det inte acceptabelt om han eller hon inte närmare undersöker anledningen till att äldre mål inte blivit avgjorda. Enligt vad som framkommit har BB inte själv undersökt varför de aktuella målen inte blivit avgjorda, utan har nöjt sig med de förklaringar som framkommit vid de skriftliga rotelgenomgångarna. Det har inte heller kommit fram att han på något sätt diskuterat den uppkomna situationen med DD eller CC eller i övrigt tagit initiativ till andra möjliga åtgärder såsom att ge dem en lättnad i arbetsbördan eller omfördela målen till andra domare. Jag anser därför att BB genom sin passivitet inte har fullgjort sin skyldighet att som lagman och därmed som ytterst ansvarig för domstolens verksamhet agera för att få målen handlagda och avgjorda inom skälig tid.

Sammanfattning

Jag har ovan konstaterat omfattande brister i handläggningen av de sex tvistemålen. Det har enligt min mening varit fråga om en i det närmaste obefintlig formell processledning i flera av målen, avsaknad av eller i varje fall glest genomförda sammanträden för muntlig förberedelse, uteblivna tidsplaner, sammanställningar och stupstocksförelägganden samt i några av målen alltför många beviljade anstånd.

Jag har också uttalat att den domare som ansvarar för ett måls handläggning har en skyldighet att föra målet till ett avgörande. Detta gäller även en domstolschef eftersom han eller hon har ansvar för domstolens verksamhet och ska se till att verksamheten bedrivs effektivt och författningsenligt.

Två av målen har avgjorts sedan min granskning inleddes. Särskilt bör påpekas att familjemålet tog fyra år och fyra månader att avgöra, vilket måste ses som ett anmärkningsvärt misslyckande från domstolens sida. De övriga fyra målen är alltså inte avgjorda. De har pågått omkring tre års tid respektive över fem års tid. Det är positivt att AA avser att vidta ett flertal åtgärder för att så långt möjligt undvika att tvistemålen framöver drar ut onödigt på tiden.

Trots den arbetsbörda och personalsituation som fanns vid Borås tingsrätt särskilt under åren 2016–2018 är det min uppfattning att den bristfälliga och

långsamma handläggningen av de sex granskade tvistemålen ska leda till kritik mot rådmännen DD och CC samt den förra lagmannen BB enligt följande:

DD har varit ansvarig för handläggningen av målen T 1767-14, T 2974-14, T 1909-16 och T 2791-16. Han förtjänar allvarlig kritik för den bristfälliga och långsamma handläggningen av de målen.

CC kan enligt min mening inte undgå kritik för den bristfälliga och långsamma handläggningen av målen T 468-16 och T 1509-16 trots att hon inför lagmannen och vid domarmöten påtalade det bekymmersamma arbetsläget och den personalsituation som rådde vid domstolen under åren 2016–2018.

BB förtjänar allvarlig kritik för sin underlåtenhet att agera för att få de granskade målen handlagda och avgjorda inom skälig tid.

Ärendet avslutas.